

SÁMEDIKKE POSISJÁVNNÁ

Filmma: <https://vimeo.com/728838434>

Næhttabielle: <https://www.e-skuvla.no/yj/product/demokrati/>

Gå la barggam tiemáj, de dån

- diedá mij la Sámedikke dille ja dájma
- reflektierim la Sámedikke rolla ja dile birra
- máhtá árvvaladdat stivrrimorgánaj parlamentaralasj prinsihpav
- oahppam la Sámediggeválgaj birra
- oahppam la gáktu nuora máhtti sebrudahkaj vájkkudit ietjasa birra dálla ja boahhteájgen
- máhtá ájggeguovddelis tiemájt jali dágástallamijt guoradallat, ja ávddån buktet sebrudakfágallasj metávdáj, gáldoj ja digitála resursaj viehkijn, ja argumentierit ietjat ja iehtjádij vuojnojt ja árvojt

- oahppam la gáktu aktugasj ulmutjiin la rievtesvuohta sæbrrat politihkalasj bargguj, sæmme bále sebrudahka l báddnum dasi, jut viesáda adni rievtesvuodajt sæbrrat politihkkaj ja hábmedit siviija sebrudagá ieneplágo ja unneplágo gaskan Vuonan ja Sámen
- tjiengodimbargguj la tjiengodam

Ávddåla filma gæhttjama

Dágástalå dåjt reflektierimgatjålvisåjt nuppijn oahppiin jali ålles klåssajn:

1. Majt Sámedikke birra diedå?
2. Majt merkaj parlamentarissma?
3. Makkir roalla Sámedikken la?
4. Majt samediggevalgaj birra diedå?
5. Guhti máhtta samediggevalgajn jienastit?
6. Makkir belludagå li fáron Sámedikken dán valggagåvdan?

Filma gæhttjama maññela

Dágástalå dåjt reflektierimgatjålvisåjt nuppijn oahppiin jali ålles klåssajn:

1. Man diehti nuorra sámiin li iesjguhtik vuojno Sámedikke birra?
2. Majt Sámediggeråde miejnne dan birra, jut sámiij jiedna galggå gullut?
3. Mij Sámedikke dievvatjåhkanimlanján dåhpåduvvå?
4. Majt samediggevalgaj birra oahppi?
5. Makkir merkadus la Sámedikke jienastuslåhkuj diededimen?
6. Makkir giellagåjbbåduså li vaj máhtta ietjas diededit Sámedikke jienastuslåhkuj?
7. Makkir roalla samediggepresidentan la Sáme sebrudagån?
8. Makkir vuorddemuså sáme nuorajn li Sámediggåj? Li gus avtan mielan?
Argumentieri.

Tiemá, majt reflektierip ja dágástallap vijddásappot:

1. Jagen 1978 Stuorradigge mierredij dulvvadit Álahæjo-Guovddagæjno ænov ja dahkat fábmoadusáv. Dan diehti ásadin stuora vuosteldimijt, aksjávnaht ja miellavuostadusáht, masi tjabu sáme ja birásaktivista sæbrrin. Dav gáhttjop Áltá aksjávnnán. Sámi doarron ietjaska rievtesvuodaj ávdás vijddát vetsaduváj tjabu Vuonan ja álggorijkan.

Jagen 1984 Sámeriektánammadus gálggij vuostasj árvvalusáv, NOU 1984:18 “Om samenes rettstilling” VA1984), ja dat lij vuodon Stuorradikke mærrádussaj biehtsemáno 12. bieje 1987 sámelága birra ja Sámedikke ásadime birra. Láhka sárnnu, jut Sámedikken la ietjas válggaárnik, ja jut válga li aktan stuorradiggeválgaj.

Vuostasj sámediggeválgajt ásadin 1989 tjavtja ja Gånágis Olav V. rabáj vuostasj virgálasj Sámedikke gálgádismáno 9. bieje 1989. Vuona Sámi Rijkasiebre Ole Henrik Magga sjattaj Sámedikke vuostasj presidænntan.

Dagá digitála ájggesátsov Sámedikke ásadibmáj. Máhtá duola degu adnet

https://www.canva.com/nb_no/skape/informasjonsgrafikk/timeline/

Ávdán buvte ájggesátsov ietjádijda ietjat klássan.

2. Sámedigge stivrriduvvá, nav gáktu Stuorradigge, parlamentáralasj prinsihpaj milta.

Tjieggi majt dat merkaj.

a) Árvvalatta konvensjávna sisanov, mij la Ráddidusá næhttabielen

<https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/samepolitikk/midtpalte/ilokonvensjon-nr-169-om-urbefolkninger-o/id451312/>

b) Tjieggi makkir báhtusa ja rievtesvuoda ILO-konvensjávnnán nr 169 li sámijda.

1. Sámedikke nuorajpolitihkalasj juogos (SUPU) la ásaduvvam nannitjit sámenuoraj vájkkudimfábmodusáv Sámedikke politihkkaj. Átsá ienep diedojt SUPU birra Sámedikke næhttabielen ja vássteda gatjálvisájt.

<https://sametinget.no/politikk/politisk-organisering-og-ledelse/komiteer-rad-og-utvalg/sametingets-ungdomspolitiske-utvalg-supu/>

- a) Makkir ulme ja dájma li Sámedikke nuorajpolitihkalasj nammadusán?
- b) Gáktu árvustalá sámenuoraj vuorddemusájt dokumentáran, gá SUPU:v buohtastahtá ulmij ja dájmaj?

2. Sámediggepresidænnta Silje Karine Muotka (NSR) javllá dokumentáran:

“Jáhkáv ájnnašin jut Sámedikken li nuora. Dat la mávsulasj danen gá nuora li mijá boahtteájgge.”

Makkir sivájt vuojná suv bágojda? Vuoseda máhttuj ja gáldojda, majt la oahppamin adnám.

Oajvvadásá tjiegnodimbarggon/fáhkaartihkkalin:

1. Guoradalá dájtt moallánagáj filma vuodon: *parlamentárisma, stivrrimprinsihppa, guláskuddamorgádna, konsultierimárnik, álmukriektá, sámeriektá, sámepolitihkka, Sámeriektánammadus, Finnmárkkoláhka.*
2. Journalissta Per Lars Tonstad tjálij artihkkalin “*Samenes krav fra 1917 fortsatt aktuelle*” (Sámij 1917 gájbbadásá világa ájggeguovddelisá) Avijsan Aftenposten 2.2.2017. Lágá artihkkalav ja tjiegnoda tiebmáj vuollebiele reflektierim- ja gálldodahkamusájn:

<https://www.aftenposteninnsikt.no/norge/samenes-krav-fra-1917-fortsatt-aktuelle>

Árvvalatta journalista vuojnojt ja artihkkalav mávsulamos vuodustimijn:

- a) Makkir gatjálvisáj jali tjuolmaj journalissta buojkot?
- b) Tjoahkki journalista mávsulamos sivájt. Subtsasta dah birra oanegattjat ietjat bágoj.
- c) Tjieggi tevsta ulmev. Árvustalá tevstav ja dan tjálle áskáldisvuodav. Máhtá áskáldisvuodav árvustallat ETOS-modellaajn:

<https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fskrivesen-teret.no%2Fwp-content%2Fuploads%2F2022%2F01%2Fetos-modellen.docx&wdOrigin=BROWSELINK>

- d) Tjále tækstaj gáldojt, njuolggasitáhtajt iehpenjuolggasitáhtajt, ja dagá gálldolistav APA 7th-metávdájn
  - Tjále gáldojt tækstaj, tjabu njuolggasitáhtaj ja parafrásaj duohkáj
  - Dagá gálldolistav ja tjále gáldojt dasi:

<https://kildekompasset.no/referansestiler/apa-7th/>

3. ILO-konvensjávnná nr 169 gájbbet, jut rijkka vuollájtjállá sjehtadusáv, ávddál gá rijkkan la ávdásvásstádus tjuovvot konvensjávnnáv. AN suoddji álgoálm mugij rievtesvuodajt adjáj ietjá vuogij. AN oajvvetjáhkanibme nannij AN álgoálm mugij rievtesvuodajt tjelggidusáv 2007 tjavtja.

Árvvalatta majt ILO-konvensjávnná nr 169 sisadná ja makkir merkadus danna 1 sámijda. Makkir sierralágásj rievtesvuoda sámijn li álgoálm mugin álgoálm mugij rievtesvuodajt konvensjávnná vuodon?

Máhtá adnet AN guládallamdájma næhttabielijt ILO álgoálm mugij rievtesvuodajt konvensjávnná birra:

<https://www.fn.no/om-fn/avtaler/urfolk/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter>